

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

lytische vaatjes, waarbij zijn boek af en toe het karakter krijgt van het verslag van een vrije associatie. Het zijn vooral groeps-sessies met psychotici die in dit boek worden beschreven; individuele behandelingen komen minder aan de orde. Soms zijn de gebeurtenissen en de gesprekken in de sessies zo verwarrend en chaotisch dat ook de therapeut/auteur de draad kwijtraakt. Maar dan blijken in de volgende zitting de zelfherstellende krachten van de groep weer de overhand te hebben gekregen om een zekere rust en evenwichtigheid te bewerkstelligen.

Opvallend in dit boek is de volstrekte afwezigheid van etiologische bespiegelingen over de psychose. Dat alles zou alleen maar ten koste gaan van zicht op de behandeling van psychotici en zou de kenmerken van afweer in zich dragen. Nee, Resnik trakteert de lezer op aardige beschrijvingen van psychotische mensen, hun verhalen en wat er met hen in een groep gebeurt. Hij doet dit met een goed oog voor details en een evenwichtig gevoel voor dramatiek. Bij zijn uitleg over de gekte die zich in de groeps-sessies voordoet neemt de auteur regelmatig de houding van een schoolmeester aan die omstandig uitlegt wat er nu precies aan de hand is. Hij maakt daarbij bij herhaling gebruik van Griekse woorden die hij voorziet van een etymologische verklaring en regelmatig neemt hij zijn allusieve toevlucht tot filosofen als Empedocles, Plato, Hegel en Heidegger. Daarmee krijgt men weliswaar een goed inzicht in de gedachtegang van de schrijver, maar irritatie ligt al gauw op de loer. Het is mij overigens niet duidelijk geworden of de uitleg aan de lezer ook niet heeft gediend als duiding tijdens de groeps-sessies.

Dit boek is vanuit theoretisch oogpunt niet zo opzienbarend. Een vooral kleiniaanse/bioniaanse visie wordt uitgedragen. Voor analytici die nog nooit kennis hebben genomen van een psychoanalytische psychosebehandeling kan dit boek een eyeopener zijn. Voor collega's die met de behandeling van psychotici vertrouwd zijn zal het zeker

herkenning oproepen. Zij zullen gecharmeerd raken van de hartverwarmende manier waarop Resnik zijn liefde voor psychotici en het vak betuigt. Hij voert ons mee in zijn 'narrenschip', waarnaar hij in deze context bij herhaling verwijst.

Poëzie van de psychoanalyse — Psychoanalyse van de poëzie

Bespreking van

MEG HARRIS WILLIAMS (2005). *The vale of soulmaking — The post-Kleinian model of the mind and its poetic origins*. Londen: Karnac. ISBN 1 85575 310 3, 251 pp., £ 25,00

RUDY VANDENBORRE

Met *The vale of soulmaking* ligt een bijzonder boek voor van Meg Harris Williams (HW), die we kennen als coauteur van Meltzers *Apprehension of beauty* (1988). In Meltzers voorwoord wordt het boek hoog ingezet als een manifest van een post-kleiniaanse groep, een nieuwe school met volgelingen in Italië, Spanje, Zweden en Duitsland, gevormd door de ideeën van Bion, Meltzer en Harris Williams. Het woord 'manifest' past eerder in een politieke of kunsthistorische context, maar ik koos het niet toevallig, getuige Meltzers titel: *Psychoanalysis acknowledges its poetic forebears and joins the artistic family*.

Waar de analytici van het eerste uur nog openstonden voor het werk van kunstenaars en er dus van konden leren, veranderde dit volgens Meltzer in de jaren dertig. Onder andere Freuds *Onbeheersd in de cultuur* en de Leonardostudie bewerkstelligden een breuk tussen de artistieke gemeenschap en de psychoanalyse omdat deze zich belerend afsloot van het kunstwerk door het wetenschappelijk uit te leggen. Bion

herstelt de band met de artistieke bronnen voor analytische observatie en denken, enerzijds door inspiratie te putten uit poëtische teksten (‘De romantici waren de eerste analytici’), en anderzijds door zijn compromisseloze schrijfstijl die — in bijna elke zin — een geruststellende, wetende leeservaring ondermijnt.

HW daarentegen hanteert een klassieke stijl in een open dialoog met de grote geesten van de Griekse en Engelse literatuur én met haar analytische meesters, Meltzer en Bion. Ook de laatste werken van Bion integreert ze in haar denken.

Deze analytische weg loopt naar en door de ‘vale of soulmaking’ (Keats), de vallei waar de ziel gevormd wordt, de plaats van de creativiteit en de inspiratie, de poëtische (ποίησις = maken) fabriek van de menselijke geest. Post-kleiniaans wordt dit geconceptualiseerd als de (overigens zeer concrete) psychische realiteit met haar basisverhoudingen tussen het zelf (altijd een infans) en de interne objecten. Deze laatste zijn de mysterieuze functies die, teruggetrokken in de vallei, onttrokken aan de controle van het zelf, betekenis creëren in de vorm van symbolen, de enig mogelijke vehikels om ideeën over te brengen en de kennishorizonten te verleggen in de zin van een pijnlijk en vreugdevol, mooi en goed wijzer worden (‘becoming known’).

Een bijzonder intern object is het ‘combined object’, waarin mannelijke en vrouwelijke componenten samenwerken. In zijn meest primitieve vorm wordt dit object gesymboliseerd als voedende-borst-met-wachter-tepel (Klein) of als oerscène (Freud). Voor dichters is dit de muze. De centrale stelling van het boek is dat deze muze niet louter metafoor is, maar een adequate beschrijving van een interne identificatie met een lerend object, een symboliserende kracht. De dichter schrijft niet want ‘the creative must create itself’ (Keats). Het zelf-infans-dichter kan slechts ontvankelijk zijn voor de betekenisverlening door de interne objecten die groeien dankzij hun innerlijke dialoog. Aan de inspiratie gaat de duisternis vooraf

van angstwekkende onzekerheid en van liefde-haatturbulentie in de romance tussen dichter en muze. In zoverre het zelf dit kan verdragen, ontstaat de mogelijkheid tot ‘echt schrijven’, wat iets anders is dan ‘de poëzie beoefenen’. De auteur beaamt Shelleys uitspraak dat dichters, de dichter in elk van ons, de ‘legislators of the world’ zijn.

HW onderneemt haar tocht niet zonder bagage. Ze beschikt niet alleen over een scherpe en brede (psycho)analytische geest; ze put bovendien uit een grote culturele eruditie én beslagenheid in poëtici. Zo leest ze de Grieken in het Grieks, met een oor voor betekenisverbanden die via klankecho’s, aliteraties en dergelijke opduiken. Kortom, ze staat open voor de poëtische vorm, theoretiseert erover en laat zich erdoor inspireren. Biografische weetjes over auteurs worden op gepast bescheiden manier gebruikt, nooit reducerend.

Achtereenvolgens gaat HW in ‘psychoanalytische dialoog’ met Keats, Milton, Sophocles, Homerus, Shakespeare en in twee bijlagen met Bion. HW kiest werken van grote geesten.¹ Des te opvallender is haar keuze voor *Ode to Psyche*, onder poëziekenners (Stapper 1991) gerangschikt als een weinig geslaagd gedicht. Maar net in deze keuze schemert haar analytische interesse door voor groei en catastrofische verandering. Het boek bevat ook nog een interessante lezing van Meltzer over creativiteit en tegenoverdracht; en als uitsmijter een verhaal in 513 verzen over Bions leven mét 511 (sic) verwijzingen naar de *Memoir*. Een wat schoolse proeve van dichtelijke creativiteit naar mijn smaak, maar wellicht zeer behulpzaam bij lectuur van Bions laatste werken. Leuk om lezen is nog het verhaal van haar struinen door Bions bibliotheek en boeken. Conclusie: een origineel maar moeilijk boek, rijk aan meesterlijke ideeën en muzische vormen, getuigend van een sterke psychoanalytische poëtica, aan de hand waarvan de lezer de eigen analytische weg kan verrijken. Een verademing naast de mentalisatiemode, want mindbuilding verhoudt zich tot soulmaking zoals bodybuilding tot

dansen; zoals borduren tot weven; zoals een psychoanalyse als een mechanisch verloop van geheugen en organiserende inzichten tot een psychoanalyse als een actuele esthetische ervaring.

Weinig sporen echter van andere (niet-eiland)denkers over literatuur, geen spoor van moderne poëzie, laat staan postmoderne. Het meandert niet, het waaiert niet, het rafelt niet. De onderliggende figuur is die van het Combined Object op de rand van een *splendid isolation*. Bovendien doet de vorm van het boek wat ‘incestueel’ aan: na wat gegoogel ontdekte ik dat HW de stiefdochter is van Meltzer, wat onvermeld blijft in het boek. Desalniettemin een aanrader voor literair geïnteresseerde collega's die enig goeroe-isme kunnen verdragen.

Literatuur

MELTZER D. & HARRIS WILLIAMS, M.

(1988). *The apprehension of beauty*.

Strath Tay: Clunie Press.

STAPPER L. (samenstelling) (1991).

John Keats. Gedichten. Baarn: Ambo.

Noot

- 1 Tip: door HW besproken teksten zijn te vinden via internet-encyclopedie Wikipedia.

Dertig jaar ouder-baby psychotherapie

Bespreking van

STELLA ACQUARONE (2004).

Infant-parent psychotherapy — A handbook.

Londen / New York: Karnac.

ISBN 1 85575 258 1, 308 pp., £ 22,50

NICOLE VLIEGEN

De titel *Infant-parent psychotherapy — A handbook* is veelbelovend en creëert hoge verwachtingen. Dat iemand de erg versnipperde maar zeer uitgebreide theoretische en klinische visies omtrent ouder-baby-

psychotherapie bij elkaar wil schrijven in een handboek, is erg belangrijk voor het werkveld. De schitterende inleiding komt dan ook ten volle tegemoet aan deze verwachting. Acquarone vertrekt hierin van de belangrijke premisse dat elke baby over een psychisch apparaat beschikt dat hem in staat stelt noden en gevoelens te registreren en met deze noden en gevoelens op actieve wijze in interactie te treden met zijn zorgfiguren en hun gevoelswereld. Vanuit deze basispremissie werkt ze uit hoe we de baby kunnen begrijpen, en hoe men psychoanalytisch met dit begrijpen aan de slag kan gaan. Belangrijke aanzet tot reflectie voor opleiders in dit veld is Acquarones visie op wat professionelen nodig hebben om ouder-kindtherapeutisch werk te kunnen doen. Ze beschrijft zowel de persoonlijke kwaliteiten, de levenservaringen als de formele opleiding die een kandidaat geschikt maken voor dit werk.

Maar na de inleiding valt dit werk tegen. Het is van dermate wisselende kwaliteit dat het erg moeilijk is er een bespreking van op papier te krijgen. Soms trapt Acquarone open deuren in, dan weer valt ze terug op achterhaalde inzichten, om vervolgens pittig uit de hoek te komen met een sprankelend, klinisch doorwrocht idee of een pracht van een casusbespreking. Het boek omvat drie delen, waarvan het eerste de theoretische fundamenteën behandelt in drie hoofdstukken: één over de dynamiek van de baby, vervolgens één over de driehoek baby-ouders om te eindigen met een hoofdstuk over de psychodynamische benadering van dit geheel. Deze drie hoofdstukken bevatten klinisch waardevolle ingrediënten; in het eerste hoofdstuk werd bijvoorbeeld de relatie tussen omgeving en hersenontwikkeling mooi uitgewerkt. Maar in het algemeen is dit eerste deel getekend door een aantal fundamentele tekorten. Zo mist het voor een ‘handboek’ een goede systematische opbouw. Er wordt veel geplukt uit het grote geheel van de ‘infant’literatuur, zonder dat wordt aangegeven waarom bepaalde theoretische